

Zdrowie to nie tylko brak choroby. To także stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego oraz społecznego. Ważnymi czynnikami decydującymi o stanie naszego zdrowia są uwarunkowania genetyczne, a także styl życia, jaki prowadzimy. Oprócz wymienionych czynników na stan zdrowia społeczeństw wpływają m.in.:

- ▶ szybki postęp urbanizacji,
- ▶ zmiany w środowisku przyrodniczym związane z antropopresją,
- ▶ dostęp do wody pitnej, urządzeń sanitarnych oraz środków higieny,
- ▶ poziom rozwoju społeczno-gospodarczego państw,
- ▶ ogniska chorób zakaźnych występujące na określonych obszarach.

■ Choroby biednego świata

Ograniczony dostęp do wody i urządzeń sanitarnych, brak dostatecznej ilości pożywienia, a także niski poziom usług medycznych to najważniejsze przyczyny występowania chorób w krajach słabo rozwiniętych gospodarczo. Równie istotnym czynnikiem wpływającym na występowanie pewnych typów chorób jest położenie geograficzne

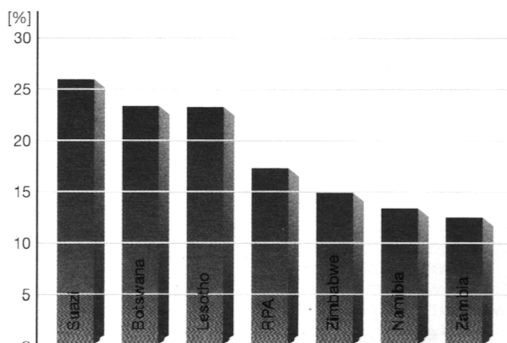

Ryc. 4.20. Przyczyną wielu zgonów w najbiedniejszych krajach świata są zatrucia przewodu pokarmowego związane ze spożywaniem skażonej wody lub żywności.

oraz związane z nim warunki klimatyczne. Najczęstszymi chorobami, na które zapadają mieszkańcy biednych państw, są choroby zakaźne i pasożytnicze, takie jak **malaria**, **żółta febra**, **śpiączka afrykańska przenoszona przez muchę tse-tse**, **gorączka krwotoczna wywołana przez wirus Ebola**, oraz **tyfus i cholera**. Ogromnym problemem jest **AIDS**. Afryka, zwłaszcza jej środkowa i południowa część, to obszar największej na świecie zachorowalności na tę chorobę. W niektórych afrykańskich krajach, np. w Suazi czy Botswanie, co czwarta osoba w wieku 15–49 lat jest nosicielem HIV – wirusa odpowiedzialnego za rozwój AIDS (ryc. 4.21.).

Czy wiesz, że...

W historii ludzkości niektóre choroby zyskały miano pandemii, obejmując swym zasięgiem znaczne obszary. Za największe można uznać pandemię dżumy (czarnej śmierci) oraz grypy zwanej hiszpanką. Dżuma rozprzestrzeniła się w Europie w XIV w., powodując śmierć blisko 1/3 ludności tego kontynentu. Natomiast w wyniku hiszpanki w latach 1918–1919 zmarło na całym świecie ok. 50–100 mln ludzi.

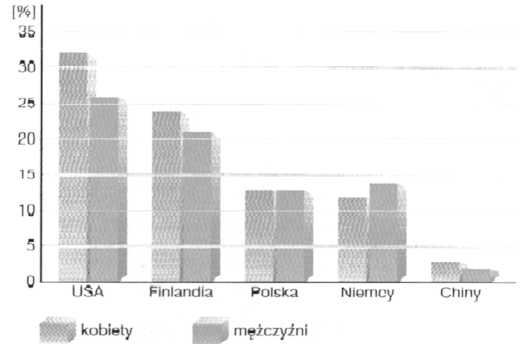
Ryc. 4.21. Odsetek nosicieli HIV w wieku 15–49 lat w wybranych państwach w 2010 r.

Ryc. 4.22. Z problemem nadwagi oraz otyłości zmagają się ok. 50% dorosłych na terenie Unii Europejskiej.

■ Co to są choroby cywilizacyjne?

Zamożne państwa również borykają się z problemami zdrowotnymi. Ich mieszkańcy zapadają głównie na **choroby cywilizacyjne**, czyli schorzenia wynikające z negatywnych skutków życia w warunkach wysoko rozwiniętej cywilizacji. Choroby cywilizacyjne mają związek z **nieodpowiednim stylem życia** – nadmiarem pracy, brakiem ruchu, złymi nawykami żywieniowymi, stresem – a także z zanieczyszczeniem środowiska

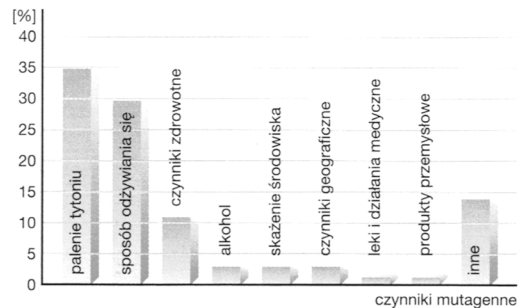

Ryc. 4.23. Odsetek osób otyłych w wybranych krajach według płci w 2010 r.

i hałasem. Do tej grupy chorób należą m.in. cukrzyca, choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, choroba wrzodowa, depresja, nerwice, alergie, astma, alkoholizm, nikotynizm i narkomania. Inną ważną przyczyną chorób występujących w najbogatszych krajach świata jest **nadmierne spożycie pokarmów**. Prowadzi ono do nadwagi i otyłości, będących konsekwencją nagromadzenia nadmiernej ilości tkanki tłuszczowej w organizmie.

Uwaga: nowotwór!

Aż 26,5% zgonów w wysoko rozwiniętych krajach świata jest skutkiem nowotworów złośliwych. Do ich powstania w dużej mierze przyczyniają się palenie tytoniu oraz nieodpowiednie odżywianie. W walce z rakiem najważniejsza jest profilaktyka.

Główne przyczyny zachorowań na nowotwory.

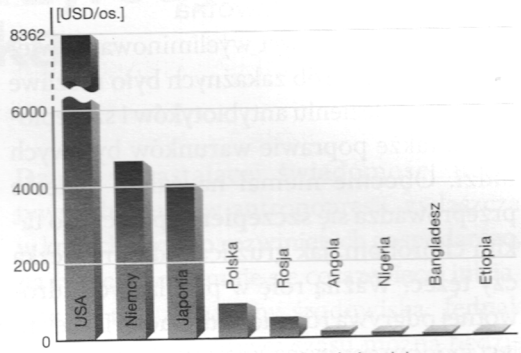

W krajach wysoko rozwiniętych co czwarta osoba przed ukończeniem 75 roku życia zachoruje na raka.

■ Dostępność i poziom usług medycznych

Mimo że wciąż na świecie istnieją choroby, których ludzie nie potrafią leczyć, to jednak postęp w medycynie, który nastąpił w ostatnich latach, jest kolosalny. Ogromna jest też **różnorodność leków** oraz **metod leczenia chorób**. Współczesna wiedza medyczna oraz wyposażenie szpitali znajdują się na wysokim poziomie. Jednak dostępność usług medycznych oraz ich poziom są bardzo zróżnicowane, zarówno w skali świata, jak i w obrębie poszczególnych państw.

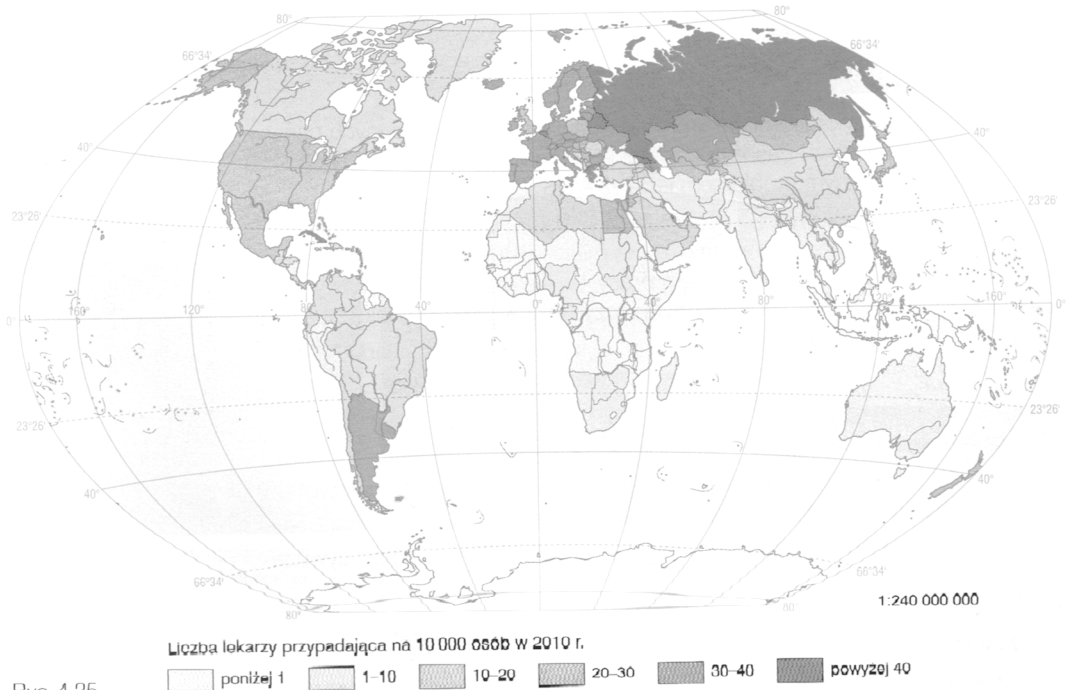
Najczęściej stosowane wskaźniki dostępności oraz poziomu usług medycznych to **liczba lekarzy**, a także **liczba łóżek szpitalnych przypadająca na 10 tys. osób**. Najwyższe wartości wskaźników osiągają kraje Europy, obu Ameryk oraz niektóre państwa leżące w Azji. Natomiast najniższe – kraje afrykańskie oraz najbiedniejsze państwa azjatyckie (ryc. 4.25).

Ryc. 4.24. Roczne wydatki na zdrowie i opiekę zdrowotną w przeliczeniu na osobę w wybranych krajach w 2010 r.

O stanie zdrowia społeczeństw decydują także ich możliwości finansowe, które gwarantują lub ograniczają dostęp do opieki medycznej. Jednym ze wskaźników obrazujących duże zróżnicowanie pod tym względem są roczne wydatki na zdrowie i opiekę zdrowotną w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Różnice między poszczególnymi krajami (ryc. 4.24.) są ogromne i zależą od poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego tych państw.

Dostęp do usług medycznych

Ryc. 4.25.

■ Profilaktyka zdrowotna

Ograniczenie, a nawet wyeliminowanie wielu groźnych chorób zakaźnych było możliwe dzięki wynalezieniu antybiotyków i szczepionek, a także poprawie warunków bytowych ludzi. Obecnie niemal na całym świecie przeprowadza się **szczepienia** przeciwko takim chorobom, jak gruźlica, odra, różyczka czy tężec. Ważną rolę w profilaktyce zdrowotnej odgrywa również **edukacja**. Jej celem jest podnoszenie świadomości społecznej w zakresie zapobiegania rozprzestrzenianiu się chorób. Tego typu działania są potrzebne zwłaszcza w krajach afrykańskich dotkniętych epidemią AIDS. Działania profilaktyczne obejmują też **promocję zdrowia**, polegającą m.in. na zachęcaniu do właściwego odżywiania się, uprawiania sportu oraz rezygnowania z palenia papierosów czy nadużywania alkoholu.

■ Starzenie się społeczeństw

Postęp w medycynie oraz wzrost poziomu opieki medycznej prowadzą do wydłużania się średniej długości życia ludności krajów

Ryc. 4.26. W bogatych krajach rośnie zapotrzebowanie na wykwalifikowanych pracowników, którzy potrafią i chcą opiekować się starszymi ludźmi.

wysoko rozwiniętych gospodarczo. Struktura wiekowa tych społeczeństw zmienia się – coraz więcej jest osób po 60. roku życia. W wielu krajach Europy Zachodniej ich udział w tej strukturze przekracza 20% ogółu społeczeństwa. Rośnie też liczba osób w wieku powyżej 80, a nawet 90 lat. Starzenie się społeczeństw pociąga za sobą takie skutki, jak konieczność rozbudowy w szpitalach oddziałów geriatrycznych oraz potrzeba tworzenia domów opieki dla osób starszych.

Podsumowanie

- Najczęstszymi chorobami, na które zapadają mieszkańcy biednych państw, są choroby zakaźne i pasożytnicze, takie jak malaria, żółta febra, tyfus i cholera. Poważnym problemem jest też AIDS.
- Mieszkańcy krajów wysoko rozwiniętych gospodarczo zapadają głównie na choroby cywilizacyjne, które w dużej mierze mają związek z nieodpowiednim stylem życia – nadmiarem pracy, brakiem ruchu, złymi nawykami żywieniowymi, stresem, a także z zanieczyszczeniem środowiska i hałasem.
- Do chorób cywilizacyjnych należą m.in. cukrzyca, choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, depresja, alkoholizm oraz narkomania.

Pytania i zadania

1. Wymień po trzy przykłady chorób, które są charakterystyczne dla krajów słabo i wysoko rozwiniętych gospodarczo.
2. Wyjaśnij, dlaczego alkoholizm i narkomanię zalicza się do chorób cywilizacyjnych.
3. Jakie elementy profilaktyki zdrowotnej stosujesz w swoim życiu? Omów przynajmniej dwa z nich.
4. Podaj trzy, inne niż wymienione na lekcji, skutki starzenia się społeczeństw.